

ΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ

ΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Αθήνα 13-11-1996

Αριθ. Γνωμ. 1802 : (15)

ΘΜΑ: Αντιμετώπιση απείθειας, αντιστάσεως, απόπειρας αποδράσεως και κατακρατήσεως ομήρων στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.

Προς: Τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης

ΚΕΤ: 3800/25.6.1996 έγγραφό σας

ΚΟΙΝ: 1. κ. Υπουργό Δημοσίας Τάξεως

2. κ.κ. Εισαγγελείς Εφετών

I. Έχω την τιμή να σας γνωρίσω τα ακόλουθα, κατά το άρθρο 25 § 2 εδαφ. β' Ν.1756/1988, ύστερα από τα ερωτήματα που διατυπώσατε με το σχετικό, περί του τρόπου αντιμετώπισεως από το σωφρονιστικό προσωπικό, την εξωτερική αστυνομική φρουρά και την αστυνομία γενικώς της απόπειρας αποδράσεως κρατουμένων, της κατακρατήσεως από αυτούς υπαλλήλων του Σωφρονιστικού Καταστήματος ή Κρατουμένων ως ομήρων, προς τον σκοπό ικανοποιήσεως εκβιαστικώς παρανόμων αιτημάτων των δραστών, καθώς και περί της δυνατότητας και των ορίων της χρήσεως όπλων κατά τις περιπτώσεις αυτές.

II. Η Εισαγγελία του Αρείου με την 12/8.9.1992 γνωμοδότηση της προς το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, αντίγραφο της οποίας επισυνάπτω, έχει διατυπώσει την γνώμη της για το θέμα της χρήσεως των όπλων από την αστυνομική δύναμη γενικώς, αλλά και ειδικότερα στο χώρο των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, σε περιπτώσεις απόπειρας

αποδράσεως σύμφωνα με τις διατάξεις κυρίως του Ν. 29/1943 (κυρωθ. με Π.Χ.Σ 301/1946, κατά το άρθρο 3 Σ.Π. 58/1945), αλλά και του Ν.Δ. 794/1971, του ΒΔ 269/1972, του Ν. 1481/1984 και του Π.Δ. 141/1991. Στην γνωμοδότηση

αυτή επισημαίνεται η έλλειψη σαφούς νομοθετικής προβλέψεως για την αντιμετώπιση του θέματος της χρήσεως όπλων κατά περίπτωση και η ανάγκη νομοθετικής παρεμβάσεως.

III. Ορίζεται στον Ν. 29/1943 άρθρο 1 ότι οι άνδρες της αστυνομίας "... δύνανται να ποιήσονται χρήσιν των όπλων άνευ ουδεμιάς ευθύνης δια τας συνεπείας εις τας ακόλουθους περιπτώσεις ε) όταν κρατούμενοι αποπειρώνται την βία ~~απόδρασιν~~ των, είτε η βία στρέφεται κατά των φυλάκων είτε κατά πραγμάτων, στ) όταν κρατούμενος ανέλθει εν καιρώ ημέρας επί της στέγης ή αναρριχηθή επί των τοίχων του καταστήματος ή εξέλθῃ αυτού εις την οδόν με σκοπόν αποδράσεως και δεν σταθῇ εις την πρόσκλησιν του φρουρού - Ομοίως εις πάσαν περίπτωσιν απόπειρας αποδράσεως κατά την διάρκειαν της νυκτός, εφ'όσον δεν ήθελε σταθῇ ο κρατούμενος εις πρόσκλησιν του σκοπού: "Αλτή πυροβολώ". Στην προαναφερόμενη 12/1992 γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου επισημαίνεται η αοριστία των διατάξεων αυτών, ως προς τον ειδικότερο τρόπο χρήσεως των όπλων, δηλαδή για εκφοβισμό, για τραυματισμό στα πόδια ή για θανάτωση. Πέραν τούτου και της διατυπούμενης αμφισβητήσεως περί της ισχύος του νόμου αυτού (Β. Σκουρής- Α. Τάχος, Δίκαιο της Δημόσιας Τάξης, 1990, σελ.

247, 248 και 258), μετά την καθιέρωση με τα άρθρα 5 § 2 και 7 § 2 του Συντάγματος 1975/1986 της απόλυτης προστασίας της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας και μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής με το άρθρο 1 § 12 Β'Ν. 2207/1994 [πλην στρατιωτικών εγκλημάτων κατά τα άρθρα 7 και 8 Ν. 2287/1995 περί κυρώσεως του Στρατ. Π.Κ.], πρέπει να θεωρηθεί ως αντικείμενη στις Συνταγματικές διατάξεις αυτές η διάταξη του άρθρου 1 εδαφ. ε' και στ' του παραπάνω Ν. 29/1993 περί χρήσεως των όπλων για εκφοβισμό, τραυματισμό ή θανάτωση του αποπειρώμενου να δραπετεύσει ή εκείνου που δραπέτευσε. Επισημαίνω ότι ο πυροβολισμός για εκφοβισμό και αποτροπή της αποδράσεως είναι νοητός και σκόπιμος μόνον εφόσον προβλέπεται δυνατότητα και πυροβολισμού για τραυματισμό ή θανάτωση. Πυροβολισμοί για εκφοβισμό στην περίπτωση απόπειρας αποδράσεως είναι και επικίνδυνοι, όπως καταδεικνύει η μέχρι σήμερα πρακτική, κατά την οποία αυτοί κατέληξαν συχνά σε παράνομο βαρύτατο τραυματισμό ή θανάτωση του αποπειρώμενου να δραπετεύσει, κατάληξη η οποία αντίκειται έντονα στο κοινό περί δικαίου αίσθημα και προκαλεί γενική κατακραυγή. Εξάλλου θα ήταν νομικά παράδοξο να απαγορεύεται η θανατική ποινή ακόμη και για ειδικά εγκλήματα και εν τούτοις να επιτρέπεται για την αποτροπή της αποδράσεως κρατούμενου εγκληματία. Πολύ περισσότερο δε που το άρθρο 173 § 1 Π.Κ. τιμωρεί την απόδραση κρατούμενου με ποινή φυλακίσεως μέχρι ένα έτος, ανεξάρτητα από το είδος και την βαρύτητα του εγκλήματος για το οποίο κρατείτο ή την βαρύτητα της ποινής που

είχε επιβληθεί σ' αυτόν που απέδρασε.

IV. Περὶ των "μέτρων τάξεως προστασίας και κατευνασμού" στα Σωφρονιστικά Καταστήματα" ορίζει ειδικότερα το άρθρο 93 του Ν. 1851/1989, όπως ίσχυε πριν αλλά και όπως αυτό ήδη ισχύει μετά το άρθρο 3 §§ 5 και 6 Ν. 2408/1996 τα ακόλουθα:

"1. Η διατήρηση της τάξεως και ασφάλειας του Καταστήματος αποτελεί καθήκον του σωφρονιστικού προσωπικού. Μόλις εκδηλωθεί ομαδική απείθεια ή αντίσταση κρατουμένων σε νόμιμη διαταγή και ιδίως στη διαταγή επιστροφής και εγκλεισμού στα κελιά, ο Εισαγγελέας και σε περίπτωση κατεπείγοντος ο Διευθυντής της φυλακής ή ο Υποδιευθυντής ή ο Αρχιφύλακας που αναπληρώνει νόμιμα τον Διευθυντή, μπορεί να καλεί σε αρωγή αστυνομικές δυνάμεις. Η πρόσκληση γίνεται εγγράφως και σε κατεπείγουσες περιπτώσεις προφορικά, οπότε ακολουθεί σχετικό έγγραφο. Ο Εισαγγελέας μπορεί να ανακαλέσει τη σχετική πρόσκληση του Διευθυντή ή του νόμιμου αναπληρωτή του. Κατά την επέμβαση της αστυνομίας παραβρίσκειται ο Εισαγγελέας, ο οποίος διατάσσει τα κατά περίπτωση αναγκαία μέτρα και σε περίπτωση κατεπείγοντος ενημερώνεται τηλεφωνικά και παρέχει τις απαραίτητες οδηγίες σπεύδοντας στο Σωφρονιστικό Κατάστημα."

"2. Μέτρα τάξεως, προστασίας και κατευνασμού στα Καταστήματα Κράτησης διατάσσονται, όταν κινδυνεύει η τάξη και η ασφάλεια του Καταστήματος από βίαιες ή άλλες ενέργειες κρατουμένου, που στρέφονται εναντίον του ή κατ' άλλων. Τα μέτρα αυτά είναι: α) η χρήση χειροπεδών,

β) ο εγκλεισμός σε ειδικό κελί, γ) η χρήση βραχείας ράβδου, υδραντλίας, δακρυγόνων αερίων, καθώς και κάθε άλλου συναφούς και ανάλογου μέτρου για την διατήρηση και την αποκατάσταση της τάξης και ασφάλειας του Καταστήματος. Στη λήψη των μέτρων αυτών μπορεί να συμπράττει και η εξωτερική φρουρά."

3. Τα πιο πάνω μέτρα διατάσσονται από τον Διευθυντή του Καταστήματος ή τον νόμιμο αναπληρωτή του. Ο υπάλληλος υπεύθυνος ασφαλείας μπορεί να διατάξει τα α' και β' μέτρα, ενημερώνοντας αμέσως τον Διευθυντή.-

4. Οποιοδήποτε αντικείμενο, εργαλείο ή όργανο που μπορεί, σε συγκεκριμένη περίπτωση, να αποβεί στα χέρια του κρατούμενου επικίνδυνο, αφαιρείται αμέσως από την υπηρεσία.-

5. Το φυλακτικό προσωπικό, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του μέσα στο Κατάστημα, απαγορεύεται να οπλοφορεί.-

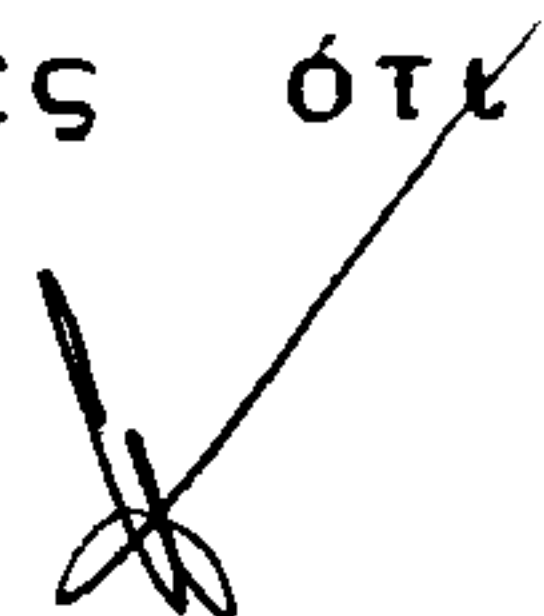
6. Το προσωπικό των Καταστημάτων δεν μπορεί να χρησιμοποιεί βία εναντίον Κρατουμένων, εκτός αν συντρέχει περίπτωση νόμιμης άμυνας, απόπειρας αποδράσεως ή αντίστασης σε νόμιμη διαταγή. Οι υπάλληλοι που χρησιμοποιούν τη βία στις πιο πάνω περιπτώσεις πρέπει να περιορίζουν την χρήση της στο απόλυτα αναγκαίο μέτρο και να ενημερώνουν αμέσως την διεύθυνση του Καταστήματος.-

7. Σπουδαία ή έκτακτα συμβάντα καταχωρούνται ημερολογιακά από τον Διευθυντή σε ειδικό βιβλίο.-

8. [Εσοφάλμένα αναγράφεται στο άρθρο 3 § 7 του Ν. 2408/1996 § 7]. Με κοινή απόφαση των Υπουργών

Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως καταρτίζεται ο κανονισμός ασφάλειας των Καταστημάτων κράτησης με τον οποίο καθορίζονται: α. Τα προληπτικά μέτρα ασφάλειας στο εσωτερικό και εξωτερικό μέρος του Καταστήματος. β. Οι ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβαίνει το σωφρονιστικό προσωπικό, η εξωτερική φρουρά και οι άλλες αστυνομικές δυνάμεις για την τήρηση της τάξης και τον έλεγχο της ασφάλειας του καταστήματος, ιδίως κατά την έξοδο των κρατουμένων για προαυλισμό, την επάνοδό τους στα κελιά ή τους θαλάμους, τη διανομή φαγητού, τις μεταγωγές, τη μεταφορά ασθενών, την αντίσταση ή απείθεια σε νόμιμες διαταγές, τις τυχόν απόπειρες απόδρασης και σε όλες τις ανάλογες περιπτώσεις. γ. Τα κατασταλτικά μέτρα ασφάλειας που λαμβάνονται στο εσωτερικό και το εξωτερικό μέρος του καταστήματος σε περίπτωση διασάλευσης της ομαλής λειτουργίας του και διατάραξης της ασφάλειάς του και ρυθμίζεται κάθε σχετική λεπτομέρεια. Η ισχύς των προηγούμενων παραγράφων του άρθρου αυτού δεν εξαρτάται από την έκδοση της κοινής αυτής υπουργικής απόφασης".

Υ. Προκύπτει από την παραπάνω ειδική διάταξη ότι ο νομοθέτης θέλησε να ορίσει περιοριστικά τα μέτρα που επιτρέπεται να ληφθούν για την διατήρηση της τάξεως στα Σωφρονιστικά Καταστήματα και είναι αυτά όσα διαλαμβάνονται στην ανωτέρω διάταξη του ειδικού Ν. 1851/1989. Γνώριζε ο νομοθέτης την υπάρχουσα αοριστία των διατάξεων του Ν. 29/1943 και την διατυπούμενη αμφισβήτηση για την ισχύ του και είναι προφανές ότι με

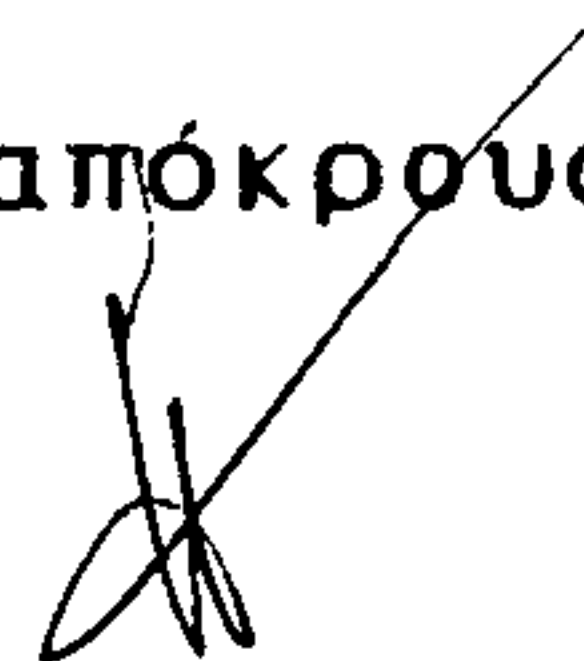
την ρύθμιση του Ν. 1851/1989 επιδίωξε να καλύψει ολοκληρωτικά το θέμα. Ειδικά, μάλιστα, όρισε ότι το φυλακτικό προσωπικό απαγορεύεται να οπλοφορεί, ότι το προσωπικό απαγορεύεται να χρησιμοποιεί βία κατά των κρατουμένων πλην των περιπτώσεων νόμιμης άμυνας, απόπειρας αποδράσεως και αντιστάσεως σε νόμιμη ενέργεια και ότι η χρήση βίας θα περιορίζεται στο απόλυτα αναγκαίο μέτρο. Και στην περίπτωση νόμιμης άμυνας θεωρείται καταρχήν επαρκής η χρήση των παραπάνω ειδικά προβλεπόμενων μέτρων βίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Επομένως οι παλαιότερες διατάξεις του άρθρου 1 Ν. 29/1943 περί των περιπτώσεων θεμιτής χρήσεως των όπλων από τους αστυνομικούς στα Σωφρονιστικά Καταστήματα πρέπει να θεωρηθούν ότι καταργήθηκαν από την νεώτερη διάταξη του άρθρου 93 Ν. 1851/1989, σύμφωνα με τον γνωστό περί τούτου ερμηνευτικό κανόνα.

VI. Ανεξάρτητα προς την ανωτέρω ειδική ρύθμιση του άρθρου 93 Ν. 1851/1989 ισχύουν και οι περί άμυνας και καταστάσεως ανάγκης γενικές διατάξεις των άρθρων 22, 23 και 25 Π.Κ. Στην περίπτωση δηλαδή κατά την οποία η χρήση των όπλων εκφοβιστικά, για τραυματισμό ή για θανάτωση είναι αναγκαία λόγω της φύσεως της "επιθέσεως" ή για την αποτροπή παρόντος και αναποτρέπτουν με άλλα μέσα κινδύνου που απειλεί το πρόσωπο ή την περιουσία του ίδιου ή άλλου, είναι αυτή θεμιτή, εφόσον εκδηλώνεται στο αναγκαίο μέτρο για την απόκρουση της επιθέσεως ή την αποτροπή του κινδύνου. Μέσα στα όρια δηλαδή που προσδιορίζουν οι παραπάνω διατάξεις του Π.Κ.

VII. Ύστερα από όλα αυτά επιβάλλεται να γίνει δεκτό, σχετικά προς τα ερωτήματά σας, ότι:

α). Σε καμιά περίπτωση απόπειρας αποδράσεως ή αποδράσεως κρατουμένου (σε Σωφρονιστικό Κατάστημα ή Αστυνομικό Κρατητήριο ή μεταγόμενου οπουδήποτε) δεν επιτρέπεται η χρήση των όπλων από αστυνομικούς είτε για εκφοβισμό, είτε για τραυματισμό ή θανάτωση, προς τον σκοπό ματαιώσεως της αποδράσεως. Η χρήση των προβλεπόμενων στο άρθρο 93 Ν. 1851/1989 μέτρων βίας στα Σωφρονιστικά Καταστήματα διατάσσεται από τους οριζόμενους ως αρμόδιους στη διάταξη αυτή και κατά την διαδικασία που εκείνη ορίζει. Μετά την τροποποίηση που επέφερε το άρθρο 3 § 5 Ν. 2408/1996 στη άρθρο 93 Ν. 1851/1989, αρμόδιος να διατάσσει "τα κατά περίπτωση αναγκαία μέτρα είναι καταρχήν ο Εισαγγελέας. Δηλαδή είτε εκείνος που διευθύνει το Σωφρονιστικό Κατάστημα, στις περιπτώσεις που προβλέπεται, είτε ο προσκαλούμενος προς τούτο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, στις λοιπές περιπτώσεις. Συνεπώς τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 93 § 3 (με την νέα αρίθμηση των παραγράφων) ότι τα μέτρα διατάσσονται πάντοτε από τον Διευθυντή δεν ισχύουν.

β) Στις περιπτώσεις επιθέσεων κατά συγκρατουμένων ή κατά του προσωπικού της φυλακής, για την επίτευξη αποδράσεως ή για άλλο λόγο, πέραν των περιπτώσεων που η απόκρουση της επιθέσεως μπορεί να επιτευχθεί με προβλεπόμενα στο άρθρο 93 Ν. 1851/1989 μέτρα βίας, ισχύουν οι παραπάνω γενικές διατάξεις περί άμυνας τηρούμενου πάντοτε του αναγκαίου για την απόκρουση της

επιθέως μέτρου. Περί τούτου όταν δεν είναι εφικτή η λήψη σχετικής αποφάσεως από τον Εισαγγελέα ή εκείνους που κατά την ανωτέρω ειδική διάταξη, μπορούν να αποφασίσουν αντί αυτού κρίνει εκείνος που μπορεί να αποκρούσει την "επίθεση", σύμφωνα δηλαδή με την γενική περί άμυνας διάταξη.

Και γ) Ειδικότερα στα πλαίσια αυτά των διατάξεων περί άμυνας θα αντιμετωπιστεί και η κατακράτηση ως ομήρων συγκρατουμένων ή υπαλλήλων προς τον σκοπό εκβιαστικής ικανοποιήσεως παρανόμων αιτημάτων των δραστών. Στην περίπτωση αυτή λογικό είναι, εφόσον είναι δυνατό και υπάρχει προς τούτο χρονική ευχέρεια, να ειδοποιούνται οι Υπουργοί Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, για την διοικητική αντιμετώπιση του δύσκολου αυτού προβλήματος και τον χειρισμό στα πλαίσια της πολιτικής ευθύνης τους, τακτική που έχει καθιερωθεί εθιμικά, πέρα από τις ισχύουσες διατάξεις, τόσο στην Ελληνική όσο και στη Διεθνή πρακτική.-

Ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου

Ηλίας Σπυρόπουλος